

Mihaela Marin

TERMENI INTERNAȚIONALI PREZENȚI ÎN PRESA NOASTRĂ ACTUALĂ. INVENTARUL LEXICAL DE SORGINTE ORIENTALĂ

1. INTRODUCERE

Influența orientală asupra limbii române este un subiect despre care s-au scris numeroase lucrări. Cuvintele de origine arabă și persană au pătruns la noi prin filieră turcă și astfel se justifică trăsăturile fonetice ale acestor cuvinte. Inventarul lexical pe care-l vom cerceta în studiul de față cuprinde termenii cel mai frecvent întâlniți în publicațiile românești și pe diferite site-uri de pe internet, de unde provin și atestările acestora. Elementele orientale actuale provin din idiomuri înrudite (persană, indiene), dar și din familii lingvistice diferite (chineză, japoneză, coreeană, turcă) caracterizate de particularități fonetice și morfologice distincte. Această nouă influență se datorează atât contextului istoric și politic, cât și celui cultural al momentului.

2. CLASIFICAREA TERMENILOR PE CÂMPURI SEMANTICE

Termenii selectați din presa noastră contemporană sunt încadrabili în următoarele sfere semantice¹:

2.1. Alimentație: (arab., pers., tc.): *ayran*: s. ‘Băutură tradițională turcească nealcoolică, ușor sărată pe bază de iaurt’; (chin.): *wok* s.n. ‘Vas asemănător cu un ceain, în care se gătesc alimentele la foc iute’; (coreean.): *kimchi* s. ‘Amestec de varză și gulii’; (jap.): *keplón* s. ‘Conservant utilizat în scopul păstrării calităților originale ale produselor alimentare’; *maki* s. ‘Rulou cu orez învelit în alge’; *miso* s. ‘Mâncare tradițională din germeni de soia’; *sashimi* s. ‘Aperitiv din ingrediente asemănătoare celor pentru sushi, cu excepția orezului’; *tempura* s. ‘Preparat din pește, creveți sau legume în aluat, prăjite’; *tofu* s. ‘Brânză din soia; preparat din bucătăria japoneză’; *umami* s. ‘Tub minuscul care proiectează sub formă de jet un amestec de substanțe chimice care simulează cele cinci senzații gustative de bază’;

¹ Pentru verificarea sensurilor cuvintelor de origine orientală din limba română, precum și ale etimoanelor lor, am folosit: Aryanpur-Kashani, Aryanpur-Kashani 1983, Crowther 1995, Dănilă, Dănilă 2011, DEX, DEXI, DCR³, Faramarzi 2001, Lazard 1990, Suci 2009, 2010.

yakiniku s. ‘Carne prăjită în la mesele de instalații aduse din Japonia’; (indian.): *basmati* s. ‘Orez indian cu bobul lung’; *bhaji* s. ‘Mâncare din legume fripte sau prăjite’; *chutney* s., adj. ‘Condiment dulce-acrișor originar din India, făcut din fructe și legume confiate în oțet îndulcit cu zahăr’.

2.2. Organizare politico-administrativă: (arab., pers.): *jamahirie* s.f. ‘Republică’; *majles* s.n. **1.** ‘Audiență în cadrul căreia un conducător ascultă doleanțele petiționarilor’. **2.** ‘Cameră a Parlamentului Iranian’; (chin.): *hutong* s.n. ‘Străduță îngustă din Beijingul tradițional’; *laogái* s. ‘Sistemul de lagăre de reeducare prin muncă din China’; (indian.): *panchayata* s.f. ‘Adunare politică locală’; (jap.): *amakudári* s. ‘„Parașutare” a unui funcționar (japonez) de stat într-un post important pentru monopoluri’; *kogai* s. ‘Democrație japoneză constituită din organizațiile cetățenești’.

2.3. Religie: (arab., pers., tc.; islam): *baha’i* **1.** s. ‘Religie monoteistă iraniană derivată din islamul șiiit fondate în 1863, ca ramură a babismului, care propovăduiește unitatea religioasă și pacea în lume’. **2.** ‘Adept al religiei baha’i’. **2.** adj. ‘Referitor la baha’i, specific baha’ilor’; *druz*, -ă **1.** s.m. ‘Membru al unei secte esoterice ismailite din Liban, Siria și Israel’. **2.** adj. ‘Referitor la druzi, specific druzilor’; *fatwa* s.f. ‘sentință cu caracter de precept, dată de o autoritate religioasă islamică (ulema, muftiu)’; *fedain* s.m. ‘Luptător de gherilă palestinian’; *hadith* s.n. ‘Povestire a faptelor și a învățăturilor lui Mahomed’; *hezbollah* s. ‘organizație politică și paramilitară a șiiților libanezi, înființată în 1982, îndreptată inițial împotriva Israelului’; *marja* s. ‘oficial căruia i te adresezi’; *shari’a* s. ‘Jurisdicție musulmană’; *taliban*, -ă **1.** s.m. ‘Membru al mișcării islamice fundamentaliste sunnite, religioase și politice, predominant de limbă paștou, răspândite în Afganistan și Pakistan’. **2.** adj. ‘Specific talibanilor, referitor la talibani’; (chin.): *yang* s. ‘Principiul masculin, activ, luminos care în filosofia și religia chineză interacționează cu *yin*, influențând destinul ființelor și lucrurilor’; *yin* s. ‘Principiu feminin, care, în filosofia chineză, influențează destinul ființelor și al lucrurilor’; (coreean.) *thai-chi* s. ‘Practică de meditație chinezească’; (indian.): *apsara* s.f. (Budism; hinduism) ‘Divinitate inferioară de sex feminin, de o mare frumusețe și eleganță, neîntrecută în arta dansului’; *ashram* s.n. ‘lăcaș de cult indian’; *guru* s.m. **1.** ‘Maestru spiritual’. **2.** (fig.) ‘Mentor spiritual al unui scriitor, filosof, muzician, actor’; *mandala* s.f. (Hinduism; budism) ‘Reprezentare simbolică, de obicei sub formă de cerc, a Universului’; *mantra* s.f. ‘Incantație cu rol protector împotriva forțelor ostile’; *panchen lama* s.m. inv. ‘Demnitate înaltă în budismul Tibetan’; *sikh* s.m.f., adj. ‘Membru al unei comunități religioase din India, întemeiată în sec. XVI, care se opunea sistemului castelor’; *yantră* s.f. ‘Imagine care-i ajută pe yoghini la meditație’; *yoghîn* s.m. ‘Adept al filozofiei și al practicilor yoga’.

2.4. Științe: ASTRONOMIE: (chin): *taikonaut* s.m. ‘Denumire chineză pentru astronaut’. **GEOLOGIE:** (jap.): *tsunami* s.n. ‘Valuri seismice de peste 30 m înălțime’. **2.** (Fig.) ‘Șoc’; **3.** (Fig.) ‘Forță irezistibilă’; **4.** (Fig.) ‘Calamitate, flagel’

5. (Fig.) ‘Element declanșator al unor efecte nefaste’. **ȘTIINȚE NATURALE:** (chin.) *jenșén* s.n. (Bot.) ‘Ginseng’; *shih tzu* s. (Zool.) ‘Câine de talie mică, originar din Tibet, asemănător pechinezului’; (jap.): *yéti* s.m. (Zool.) ‘Ființă primitivă uriașă din apropierea creștelor Homului’; (indian.): *kenáf* s. (Bot.) ‘Plantă din estul Indiei, bogată în fibre’; (turcic.): *maral* s.m. (Zool.) ‘Specie de cerb care trăiește în Tian-Șan și munții din sudul Siberiei’; *șubát* s. (Zool.) 1. ‘Fermă mecanizată de cămile’. 2. ‘Lapte bătut din laptele de cămilă’. **FILOSOFIE:** (chin.) *feng-shui* s. ‘Arta așezării obiectelor pentru a avea succes’; (jap.): *kaizen* s. ‘Abordare a productivității muncii’; *koan* s.n. ‘Ghicitoare cu sau fără răspuns’. **LINGVISTICĂ:** (chin.): *pinyin* adj. ‘Sistem de transcriere alfabetică și fonetică a ideogramelor chineze, potrivit căruia se unifică redarea fonetică în toate limbile care folosesc alfabetul latin a numelor proprii din China’. **MEDICINĂ:** (jap.): *shiatsu* s. ‘Metodă de relaxare care constă în apăsarea cu degetele a punctelor de acupunctură’; (indian.) *ayurveda* s. ‘Medicină tradițională indiană’; *chakra* s.f. ‘Centru energetic al corpului omenesc’; *dosha* s.f. ‘Formă de energie specifică fiecărui individ’. **PSIHLOGIE:** (jap.): *hibakusha* s. ‘Supraviețuitorii bombardamentelor atomice de la Hiroshima și Nagasaki’; *hikikomori* s.m. ‘Tineri care, în urma unui șoc afectiv, se închid în casă, refuză contactul cu lumea reală, preferând exclusiv comunicarea online’; *karoshi* s. ‘Moarte cauzată de munca până la epuizare’; *seppuku* s. ‘Sinucidere rituală în Japonia; hara-kiri’. **SPORT:** (coreean.) *tae bo* s. ‘Combinatie între box, taekwondo și aerobic’; (jap.) *aikido* s. ‘Artă marțială japoneză care urmărește neutralizarea forței adversarului’; *dan* s.m. ‘Gradație la artele marțiale de la nivelul de centură neagră’; *ippon* s. (Judo) ‘Punct obținut prin imobilizarea adversarului la sol timp de 30 de secunde’; *judo* s.n. ‘Sport olimpic, asemănător cu luptele, originar din Japonia’; *judocan* s.m. (și *judoka* s.m. inv.) ‘Practicant profesionist sau amator de judo’; *jiu-jitsu* s. ‘Artă marțială japoneză dezvoltată în scop de apărare individuală cu mâinile goale, dezechilibrând adversarul’; *karate* s. ‘Tehnică japoneză de luptă bazată exclusiv pe mijloace naturale în atac și în apărare’; *karateka* s.m.f. ‘Practicant de karate’; *karatist, -ă* s.m.f. ‘Luptător de karate’; *kendo* s.n. ‘Artă marțială japoneză în care se folosesc săbii de bambus ținute cu ambele mâini’; *kata* s.f. ‘Mișcare din judo, karate’; *kôka* s. ‘Decizie de arbitru care acordă unui jucător 3 puncte pentru executarea unui procedeu’; *seiza* s. ‘Poziție (din tradiția japoneză) așezat în genunchi, cu fesele sprijinite pe călcâie’; *sensei* s.m. ‘Instructor de judo sau karate’; *sudoku* s. ‘Joc care constă în completarea unei grile de nouă careuri a câte nouă căsuțe fiecare cu cifre între 1 și 9’; *sumo* s. ‘Sport tradițional japonez’; *yûko* s. (Judo) ‘Decizie de arbitru care acordă unui jucător 5 puncte pentru executarea unui procedeu sportiv’.

2.5. Cultură tradițională: (jap.) *chado* s. ‘Ceremonia ceaiului’; **ARTĂ DECORATIVĂ:** (jap.): *ikebána* s.f. ‘Arta tradițională japoneză de aranjare a florilor în glastre’; *origami* s. ‘Arta tradițională japoneză de pliere a hârtiei’; *moribana* s. ‘Aranjament ikebana’. **MUZICĂ:** (chin.) *pi-pa* s. ‘Mandolină cu patru coarde’; (jap.) *karaoke* s.n. ‘Formă de divertisment în care interpreți amatori cântă

melodii cunoscute, acompaniați de orchestra deja înregistrată’. **TEATRU TRADIȚIONAL:** (jap.): *bunraku* s. ‘Teatru tradițional de marionete’; *yoruri* s. ‘Narațiunea în teatrul tradițional de marionete’; *kabuki* s.n. ‘Teatru tradițional japonez’; *omozukai* s. ‘Mânuitor principal în teatrul cu marionete japonez’; *shamisen* s. ‘Muzica unui instrument cu coarde originar din Okinawa, întâlnită în teatrul de marionete tradițional’. **FILM:** (jap.): *anime* s. ‘Animație caracterizat prin stilizare extremă, colorit artificial și peisaj fix turistic’; *otaku* s. ‘Benzi desenate japoneze’. **LITERATURĂ:** (jap.): *haikai* s.n. ‘Poezie clasică din trei versuri, primul și al treilea pentasilabice, iar al doilea heptasilabic’; *yoruri* s. ‘Narațiunea în teatrul de marionete japonez’.

2.6. Vestimentație: (arab., pers.): *al-amira* s. ‘Accesoriu alcătuit dintr-o bonetă și o eșarfă rotundă (prinsă cu ace de siguranță) care acoperă gâtul’; *chadri* s. ‘Îmbrăcăminte lungă și largă purtată de către femeile musulmane din India, Pakistan și Afganistan, prevăzută cu un grilaj în dreptul ochilor’; (indian.) *jodhpur* adj. ‘Pantaloni în stil indian’; (jap.): *fundoshi* s. ‘Obiect japonez tradițional de lenjerie de corp masculină, care acoperă sexul și lasă fesele descoperite, constând dintr-o fâșie de pânză petrecută în jurul brâului, apoi printre picioare și legată la spate’.

3. ADAPTAREA LA SISTEMUL LIMBII ROMÂNE

3.1. Scrierea

Variantele multiple de scriere ale aceluiași cuvânt se explică prin:

a) transliterarea diferită în limbile prin care au pătruns (franceză, engleză):

chadri/tchadri: „Purtarea *tchadri*-ului”. (Elle 11/01, 58)²; „I se spune *chadri*”. (evz.ro 12/08); *Hezbollah/Hizbullah*: „Organizatorul rețelei *Hezbollah*”. (Ad. 02/90, 6); „*Hizbullah* a rezistat atacurilor terestre”. (lovendal.ro mai 2007); *majles/majlis*: „Clădirea *Majlisului*”. (Sc. 02/79, 4); „*Majlesul* este condus conform principiilor [...] islamice”. (academia.edu); *sheila/shayla*: „*Sheila* este o eșarfă”. (evz.ro 01/11). „*Shayla* reprezintă un văl tradițional”. (olgalady.wordpress.com 02/11); *sharia*: „Inserarea legii *Sharia* în proiectul de Constituție”. (blogideologic.wordpress.com 09/11); *qi/chi/ki*: „Buna circulație a lui *Qi* (sufnul vital)”. (Elle 04/99, 104); „Curgerea liberă a energiei numită *ki* în japoneză, *chi* în chineză”. (Elle 01/04, 101); *kai-zen/kaizen*: *Kai-zen* este o abordare a productivității, care are ca origine unele aplicații de muncă ale unor experți americani în întreprinderile japoneze, după al Doilea Război Mondial, „*Kaizen* [înseamnă] ‘schimbare în bine’”. (Argeș Expres 04/10); *karoshi*: „Primul caz de *karoshi* a fost consemnat [...] în 1969”. (G. 04/07, 7); *kendo*: „Cea mai nobilă [artă marțială] este

² Pentru sursele primare consultate în format electronic am indicat între paranteze domeniul, iar pentru celelalte referința bibliografică se află la sfârșitul articolului la secțiunea Sigle.

kendo, «calea săbiei». (Naț. 11/00, 3); *nô*: „Trei piese Nô de scriitori anonimi japonezi”. (R.lit. 02/84, 16); *sashimi*: „Preparatul de bază este *sashimi*”. (Elle 03/99, 114); *sake/saké*: „Băutura mortală *sake*”. (Expres 30/94, 15); „Tare ca un *sake*”. (G.Sp. 02/08); *seppuku/seppuku*: „Și-a făcut *seppuku*”. (Ev. Z. 07/97, 12). „Mishima și-a făcut *seppuku*”. (evenimentul.ro 03/02); *khazar*: „*Khazarii* sunt [...] dușmani [...] ai talibanilor”. (Olivia 03/03, 88–89); *judokan*: „Al treilea *judokan* roman”. (Sc. 05/82, 5).

b) Ortografierea potrivit normelor limbii române:

aiatolah: „S-a reîntors în Iran *aiatolahul*”. (Sc. 02/79); *burca*: „Hidjab-ul sau *burca*”. (criticatac.ro, 05/12); *caroshi*: „*Caroshi* – moartea din prea multă muncă”. (Ev. Z. 04/07, 3); *cendo*: „*Cendo* a devenit acum o artă marțială a Japoniei”. (R.lit. 08/08, 26); *molah*: „*Molahul* Omar”. (Naț. 04/01, 11); *hazar*: „*Hazarii* au fost un enigmatic popor”. (R. lit. 05/85, 22); *judocan*: „*Judocanii* români”. (Sc. 01/73, 2); *no*: „Artist de teatru *No*”. (jurnalul.ro 05/09); *sunit*: „Musulman *sunit*” (revista22.ro 06/05); *șiiit*: „*Șiiți* și kurzi”. (Ad. 07/07, 9); *sașimi*: „Prada se și transforma în *sașimi*”. (R.l. 05/83, 6); *tomfă*: „Centuri cu multe compartimente, [...] încărcătoare, chei sau *tomfă*”. (libertatea.ro 05/09).

3.2. Particularități semantice

Inventarul cuprinde: **a)** termeni monosemantici, utilizați în sens denotativ; **b)** termeni folosiți cu sensuri conotative depreciative și/sau ironice atunci când se referă la politicieni corupți, extrem de conservatori sau xenofobi. Ex.: „Jorg Hayder, *ayatollahul* extremei drepte din Austria”. (Ad. 10/02, 14); „Ion Iliescu, *ayatollahul* PSD” (jurnalul.ro 1 mai 2011); „*Fedainii* lui Bănescu”. (scrndfi.ro, 10/12); „Noua *Jamahirie* pedelistă... (jurnaluldearges.ro 03/11); „Victor Ponta i-a numit *mujahedini* pe jurnaliștii”. (nasul.tv, 2/02/14); „*Jihadul* politic la alegerile din Argeș”. (jurnaluldearges.ro, 03/11); „Operele [artistului de stradă din Paris] de guerrilla *nikab* au fost expuse la New York”. (voxeurope.eu 11/10); „Jean-Paul Sartre, marele «*guru*» al intelighenției pariziene”. (R.lit. 08/95, 14); „Recitarea numelor «al-Qaida» și «Iran» a devenit un soi de *mantra*, de descântec politic”. (R.l. 03/08); „Pensionarii își fac singuri *seppuku* cu *talonul* [de pensie]”. (G. 06/10, 10); „3 000 de euro, un concediu cu *shogun*, gheișe și *shinkansen*”. (Cot. 30/08 07); *shogun*: **1.** (impropriu; autohtonizat) ‘Șef, boss al unei organizații criminale’: „*Shogunul* se destăinuie”. (R.l. 02/94, 16); **2.** (ironic) ‘lider politic ce aplică metode agresive’: „«*Shogunul*» [...] a făcut ani de pușcărie (în locul lui Traian Bănescu) în dosarul Flota”. (G. 07/08, 4); „M-am săturat să joc *sudoku* la serviciu”. (Ev.z. 11/08,15); *tsunami*: (fig.) **1.** ‘Val, invazie’: „Veritabil *tsunami* de tipărituri, nu întârnește încă, [...] acel filtru axiologic pe care și epoca interbelică”. (Ad. lit. și art. 743/04, 1); **2.** ‘Șoc’: „Nici Televiziunea națională, nici particularele n-au îndrăznit să-l supere de dom’ Timofte, așa că *tsunami*-ul proiectat de noi n-a putut depăși marginile paharului cu

apă”. (G. 02/06, 12); „Un *tsunami* antropologic a devastat insula [Sardinia] și el crede că nu se poate trece pe parcursul unei singure generații de la oi la telefonul mobil”. (R.lit. 06/06, 29); **3.** ‘Forță irezistibilă’: „*Tsunami*-ul tenisului mondial [...], un tânăr [...] de 22 de ani”. (Prog. TV 06/ 08, 28); **4.** ‘Calamitate, flagel’: „*Tsunami* în serviciile secrete”. (R.l. 12/05, 1); **5.** ‘Declanșator al unor efecte nefaste’: „Tăriceanu, un *tsunami* pentru Guvernul Tăriceanu?” (R.l. 11/05, 2).

3.3. Particularități morfologice

Încadrarea substantivelor în categoria genurilor pe baza a trei criterii: **a)** formal, al finalei vocalice sau consonantice a cuvântului; **b)** raportarea la genul natural al persoanei desemnate; **c)** relația cu un sinonim din același câmp semantic.

3.3.1. Sunt încadrate în categoria masculinelor, substantivele în finală consonantică și cele în *-i*, *-u*: *baha'i*: „*Baha'i*ul Wargha Enayati”. (gandul.info 10/14); *druz*: „*Druzul* Walid Jumblatt”. (revista22.ro 06/15); *mollah*: „*Mollahul* Omar”; *fedain*: „Membri ai milițiilor *fedainilor*”. (adevarul.ro 04/09); *jenșen*: „*Jenșenul*, plantă agricolă?” (Sc. 11/82, 3); *yuan*: „*Yuanul* ca o alternativă la dolarul american”. (ziare.com 14/03/13). „10.000 de instituții financiare fac afaceri în *yuani* chinezești. (ziare.com 14/03/13).; *won*: „*Wonul* coreean cotate în jur de 1300/dolar”. (Z. 01/98, 4); *guru*: „Cuvântul *gurului*”. (Z. 01/98, 4); *yoghin*: „*Yoghinul* a rămas în această stare timp de opt zile”. (Sc. 06/79, 5); *bonsai*: „*Bonsaii* [...] trăiesc în ghivece sau tăvițe”. (Gaz. de Sud 02/09); *judokan*: „*Judocanii* români și-au etalat calitățile”. (Sc. 01/73, 2); *ronin*: „Acești oameni erau numiți *ronini*”. (Ad. 09/02, 1); *sensei*: „*Sensei* Cătălin Țăranu”. (Ad. 03/05, 1); *shogun*: „La Tokyo [...] veghează câțiva «*shoguni*» din umbră”. (adevarul.ro 11/07); *yeti*: „Un *Yeti* african?” (Sc. 10/78, 5); (turcic.) *hazar*: „*Hazarii* au fost un enigmatic popor”. (R.lit. 05/85, 22).

3.3.2. Masculinele au pluralul în *-i*: *baha'i*: „*Bahaii* sunt convinși că sufletul lor va progresa și după moarte” (gandul.info 10/14); *druzi*: „*Druzi* sau *druzieni*”. (ziaruleduminica.ro 02/09); *fedaini*: „Membri ai milițiilor *fedainilor*”. (adevarul.ro 04/09).

3.4. Fac parte din clasa femininelor numele comune terminate la singular în *-a* sau în *-e*: *șaria*: „Inserarea legii *Sharia* în proiectul de Constituție”. (blogideologic.wordpress.com 09/11); *jamahirie*: „Marea *Jamahirie* Arabă Libiană”. (romanian.ruvr.ru 01/13); *fatwa*: „O *fatwa* [...] interzice realizarea oamenilor de zăpadă”. (mediafax.ro 01/15); (jap.): *okiya*: „Studentele intră într-o *okiya*”. (R.l. 12/94, 11); *hiroșima*: „O *hiroșimă* este egală cu o capacitate de distrugere echivalentă cu cea abătută asupra Hiroșimei”. (Sc. 08/75, 8); *tonfa*: „O armă albă, [...] o *tomfă*”. (R.lit. 25/93, 7); (indian.) *panchayata*: „Membri ai guvernului și *panchayatelor*”. (Sc. 02/75, 6); *mandala*: „Poze cu *mandale* colorate”. (G. 03/10, 11); *yantra*: „[Membrilor MISA] li s-a înfățișat la început o *yantră*”. (G. 03/08, 13).

3.5. Substantivele terminate în consoană au fost asimilate clasei neutrelor: *hadis*: „Musulmancele respectă *hadisele*”. (forum.desprecopi.com 03/05); *majles*: „*Majlesul* [...] este condus conform principiilor islamice”. (academia.edu); *niqab*: „Femeile [...] să poarte [...] *niqab*”. (mediafax.ro 01/15); *ashram*: „Un *ashram* este un lăcaș de meditație”. (Femeia 12/92, 22); *futon*: „*Futonul* poate ține loc și de pat”. (vreamobila.ro 03/11); *sake*: „[Gheșele] pot servi *sake* [...] clienților”. (R.l. 12/94, 11); *yakiniku*: „Un *yakiniku*, adică un local unde clienții sunt poftiți să-și prepare singuri friptura”. (Ev.z. 12/07, 24)

3.5.1. Neutrelle au pluralul în *-uri* (a) sau în *-e* (b):

(a) *chador*: „*Chador-uri* pe imaginile [...] fotomodelelor”. (ziare.com 02/09); *hadit*: „Sute de *hadituri*”. (forum.desprecopi.com 03/05); *niqab*: „Purtarea *niqaburilor*”. (vice.com 09/13); *hutong*: „Trecerea de la *hutonguri*, la zgârie nori”. (Ev. 02/04); „Beijingul era plin de *hutong-uri*”. (culiuc.com 9/07/2007); *siheyuan*: „*Siheyuan-uri* (case patrulate cu ogrăzi interioare)”. (culiuc.com 9/07/2007); „*Ashram-uri* ale MISA, dotate cu videochat-uri”. (Ad. 10/04, 13); *haiku*: „*Haiku-urile* tălmăcite din desenele lui I.M.”. (R.lit. 04/75, 1); „O mână de ajutor victimelor *tsunami-urilor* din Asia”. (G. 05/06, 9);

(b) *anime*: „Două seri de *anime* japoneze”. (Obs. cult. 02/06); *futon*: „*Futoane* japoneze”. („22” 28 /03, 11); *vilayet*: „Starea de asediu [...] în 14 *vilayete* [ale Turciei]”. (Sc. 07/74, 6). *Anime* este resimițit în română ca o formă de plural și de aceea este inclus în clasa neutrelor în *-e*.

3.5.2. Au plurale redundante substantivele: *druz*, *fedain*, *mujahedin*, *ulema*, *taliban*, *rubayat* (sg. *ruba'i*, pl. arab. *rubayat*). Acestea sunt forme de plural în limba arabă, însă au fost percepute de vorbitorii români ca forme de singular tocmai din cauza finalei lor consonantice.

3.5.3. O serie de cuvinte au și forme de plural în *s*, preluate ca atare din engleză și franceză: *abaya*, *hijab*: „Haine moderne [...] *abayas*, *hijabs*”. (captkeyo.com 05/13); *dosha*: „Corpul uman are trei substanțe (*doshas*)”. (captkeyo.com 05/13); *hibakusha*: „Noi, acești *hibakushas* [...] nu putem uita suferințele”. (FI. 08/82, 22).

3.5.4. Sunt invariabile în funcție de gen și număr: „O eșarfă, *al-Amira*”. (evz.ro 01/11); „Khomeini este proclamat *marja* în 1963”. (jurnalul.ro 06/09); „*Bhaji* din spanac și ca [...] ornamente sunt nimfele (*apsara*)”. (C. N. 01/09); „Acești *ainu* debordau de vitejie”. (R.lit. 3/97, 23); „Etnicii *ainu* sunt un popor indigen cu propria lor limbă, religie și cultură”. (9 am.ro 06/08); „Tinerele personaje politice seamănă [...] cu păpușile *bunraku*”. (G. 10/07, R.lit. 9 IV 81, 22); „I se spune *chadri*” (evz.ro 12/08); „Deținătorul a [...] 6 *dan* aikido”. (ziare.com 10/08); „*Fundoshi*, costumație asemănătoare luptătorilor de *sumo*”. (ziare.com 03/09); „Mesele *hibachi*, unde se prepară meniurile *Teppanyaki*”. (Elle 06/04, 148); „Camera unui *hikikomori* include [...] jocuri PC, DVD-uri, cărți și un calculator”. (R.l. 07/07, 23); „243.692 de *hibakusha* mai trăiesc [...] în Japonia”. (ziare.com 07/09); „Șapte *judoka* [...] din lotul selecționabililor români”. (Sc.

05/83, 5); „Elementele unui străvechi sport nipon, *jiu-jitsu*”. (Sc. 12/79, 5); „Vei învăța tehnicile [...] *jiu jitsu*”. (Av. 09/01, 74); „Cea mai nobilă [artă marțială] este *kendo*, «calea săbiei»”. (Naț. 11/00, 3); „Rețeta tradiționalului *kimchi*”. (ProTV Mag. 09/09, 79); „*Keplon* [...] un conservant pentru produse alimentare”. (R.I. 07/75, 6); „Ghicitorile [...] pe care filozofia orientală le numește *koan*”. (L. 02/80, 28); „Să citez și un (fel de) *koan* românesc: Să te ferească Dumnezeu de fuga șchiopului și de bătaia orbului”. (R.lit. 06/07, 21); „Această nouă formă de democrație [...] este legată [...] *kogai* (poluare)”. (Sc. 12/07, 3); „Am putut face o demonstrație de *kabuki*”. (R. lit. 08/08, 26); „Literar, *kaizen* [...] s-ar mai putea traduce și ca ‘schimbare în bine’”. (Argeș Expres 04/10); „*Kamikaze*, acei oameni-dinamită din timpul celui de-al Doilea Război Mondial”. (I. B. 12/85, 8); „Rețele teroriste [...] recrutează *kamikaze*”. (Ad. 06/05, 12); „Un student filipinez [...] a ucis într-un bar *karaoke* un bărbat”. (Ad. 11/02, 13); „Campionat național de *karate*”. (Ad. 05/09); „Arbitrul cu calități de *karateka*”. (FI. 06/87, 22); „*Karoshi* [...] înseamnă ‘moarte din cauza supramuncii’”. (G. 04/07, 7); „După un *kata* (exercițiu specific) [...] senseiul a fost pus la o încercare de mare dificultate”. (Gaz. Sp. 03/90, 1); „[A.B.K.] l-a învins prin *koka* pe E.G.”. (Sc. 08/84, 5); „*Maki*, adică rulou cu orez, învelit în alge”. (G. 09/09, 16); „Există site-uri românești de *manga* și *anime*”. (Obs. cult. 02/06); „Supă de *miso*”. (Ad. 06/03, 7); „Îi place [...] mai mult *moribana*”. (Ev.z. 01/10); „Vicecampionul mondial [...] m-a învins atunci prin *nippon* (corespunzător cu K.O. de la box)”. (Sc. 05/80, 5); „Nu-l putem aduce pe cel mai bun artist de teatru *No*”. (jurnalul.ro mai 2009); „Primul concurs național de *origami* din România”. (Ad. 06/01, 4); „Termenul *otaku* se identifică cu benzile desenate japoneze”. (R.I. 10/06, 31); „Celebrele «*ryotei*», cu prețuri astronomice”. (R.I. 12/94, 11); „Washingtonul n-a avut trecere în fața băuturii mortale *sake*”. (Expres 30/94, 15); „*Sashimi* nu conține orez”. (The One 05/04, 137); „Cristalizarea fluxului *chi*”. (AS 10/01, 23); „A.C. și-a făcut *sepuku* pentru că îl cicălea nevasta”. (Ev. Z. 07/97, 12); „Un preot *sikh* a restabilit recordul pentru cea mai lungă barbă din lume”. (descopera.ro 03/10); „*Shinkansen* - trenul de mare viteză japonez [...] va fi renovat”. (R.I. 11 X 82, 6); „Strigătul disperat al unui angajat bugetar: „M-am săturat să joc *sudoku* la serviciu”. (ziaruldeiasi.ro 03/11); „Luptător de *sumo* din Japonia”. (Sc.t. 4 06/4, 5); „*Surimi* este considerat în mod greșit fruct de mare”. (adevarul.ro august 2011); „O porție de *sushi* costă 22\$”. (Unica 12/03, 162); „Arbitrul de pe *tatami*”. (FI. 10/88, 22); „*Tempura* cu creveți și file de șalău”. (Elle 12/03, 188); „*Tofu* este înlocuitorul cărnii și al brânzei”. (AS 01/07, 8). „Cea mai sănătoasă este brânza *tofu*”. (G. 11/ 09, 12); „Dulce, acru, amar, sărat și *umami* – gustul glutamatului de monosodium”. (Ad. 09/ 03, 12); „[Clienți] gătind *yakiniku*”. (vipmagazin.md 06/05); „Gangsterii [...] faimoasei mafii japoneze „*Yakuza*” sunt puternic implicați în traficul de droguri”. (I.B. 11/83, 8). „[*Yakuza*] nu mai poate plăti salariile celor 90. 000 de angajați”. (C. 01/09, 11); „*Cacik* (salată turcească de castraveți)”. (AS 07/08, 13).

3.5.5. Flexiunea cazuală

Unele substantive și-au creat forme de genitiv-dativ după modelul celor românești. „Dezarmarea *Hezbollah-ului*”. (revista22.ro 02/05); „Clădirea *Majlisului*”. (Sc. 02/79, 4); „Arta *GO-ului*”. (Ad. 1 03/05, 1); „Devalorizare de o zi a *yuanului*”. (gandul.info. 11/08/15); „Cuvântul *gurului*”. (Cont. 12/74, 4); „Protectoare a *yantrei*”. (Cont. 12/74, 4); „Fanii *animelor*”. (Obs. cult. 02/06); „Laconismul *haiku-ului*”. (R.lit. 12 /74, 20); „Prepararea *sushiului*”. (G. 09/09, 16); „[Victimele] *tsunami-urilor* din Asia”. (G. 05/06, 9).

Valorile cazuale de genitiv și acuzativ se pot exprima și prin construcții cu prepoziții. Ex.: „Arbitrul cu calități de *karateka*”. (FI. 06/87, 22); „Învingător prin *koka*”. (R.l. 11/84, 7); „Concurs național de *origami*”. (Ad. 06/01, 4); „Supă de *miso*”. (Ad. 06/03, 7); „Muzica la *shamisen*”. (R.l. 12/94, 11).

3.6. Sunt folosite adjectival cuvintele: *druz*: „liderul *druz*”. (primatv.ro 2008); „religia *druză*”. (ziaruldeduminica.ro 02/09); „luptători *druzi*”. (e-școală.ro 05/07); „miliții *druze*”. (e-școală.ro 05/07); *Hezbollah*: Mișcarea *Hezbollah*. (mediafax.ro 02/15); *feng shui*: „Principiile *Feng Shui*”. (Cosmopolitan I-II/04, 80); „Consilierii *feng-shui*”. (Ev. Z. 01/07, 28); *jenșen*: „Un spray preparat pe bază de *jenșen*”. (Săpt. 12/76, 2); *pin-yin*: „Sistemul *Pinyin* de transcriere a numerelor proprii”. (R.l. 01/79, 6); *shi-tzu*: „Cățelul său *shi-tzu*”. (Ad. 08/02, 10); *tae-bo*: „Aerobic, *tae-bo* [...] dans african sau modern”. (Compact 01/08, 4); *apsara*: „Dansatoare *apsara*”. (MF 06/01, 2); *basmati*: „Orezul *basmati*”. (Av. 08/02, 93); *bhaji*: „Pyaz *bhaji* (chifteluțe de ceapă)”. (adevarul.ro 12/03/10); *chutney*: „Garnitura *chutney*”. (Av. 12/02, 10); *jodhpur*: „Pantaloni *jodhpur*”. (R.l. 10/09, 16); *sikh*: „Turbanul *sikh*”. (Ad. 01/04, 5); *ainu*: „Etnicii *ainu*”. (9am.ro 06/08); *bunraku*: „Păpușile *bunraku*”. (G. 10/07, R.lit. 9/04/81, 22); *dan*: „6 *dan aikido*”. (ziare.com 10/08); *hibachi*: „Mesele *hibachi*”. (Elle 06/04, 148); *jiu jitsu*: „Vei învăța tehnicile [...] *jiu jitsu*”. (Av. 09/01, 74); *kabuki*: „Teatrul *kabuki* reprezenta pe scenă fapte istorice”. (R.lit. 08/08, 26); *kamikaze*: „Misiuni *kamikaze*”. (Ad. 09/01, 17); *karaoke*: „Bar *karaoke*”. (Ad. 11/02, 13); *kendo*: „Clubul *kendo*”. (Ad. 09/03, 14); *miso*: „Supă *miso*”. (Elle 03/99, 114); *no*: „Teatru *No*”. (jurnalul.ro 05/09); *otaku*: „Fenomenul *Otaku*”; Termenul „*otaku*”. (G. 10/06, 13); *yakuza*: „Filme *yakuza*”. (R.lit. 02/75, 20); *hazar*: „Nume *hazar*”. (Cot. 06/07).

5. PRODUCTIVITATEA TERMENILOR

Câțiva dintre termenii discutați în lucrarea de față reprezintă baza de la care s-au format noi cuvinte. Este vorba despre derivatele substantivale, adjectivale și verbale:

Formații pe teren românesc: **a)** de la numele comune: *burqată* s.f. ‘Femeie care poartă *burqa*’: „*Burqatele* alea cine se cred?” (forum.softpedia.com, 11/10) [*burqa*]; *hijabist*, -ă: **1.** s.f. ‘Femeie care poartă *hijab*’: „Prin [...] boutique-uri de

lux [...] *hijabiste*". (forum.softpedia.com, 11/10). **2.** s.m. 'Bărbat cu mentalitate retrogradă': „Mai mulți *hijabiști* sunt refuțați". (cronici.tv 02/09). [jihad + -ist]; *hijabizare*: s.f. 'Acoperire cu hijab'. „[Princess Jihad] își numește acțiunea *hijabizare*". (voxeurope.eu, 11/10). [hijabiza]; *jihadiza*: 'A picta văluri și chadoruri peste imaginile fotomodelelor': „[O tânără artistă franceză] *jihad-izează* reclamele stradale". (ziare.com 02/09). [jihad + -iza]; *jihadizare*: s.f. 'Acțiunea de a jihadiza': „În galeria online a *jihadizărilor*, fotomodelele [...] au fost echipate [...] cu chadoruri". (ziare.com, 21/02/09). [hijabiza]; *jamahirist*: adj. 'Specific unei Jamahirii': „[Statul român] nu [e] *jamahirist*". (m.ziare.com 09/13). [jamahirie + -ist]; *jihadist*, -ă: **1.** s.m. 'Luptător în jihad': „[Misterul identității] *jihadistului* John". (mediafax.ro 21/01/15). **2.** adj. 'Referitor la jihad': „Dimensiuni *jihadiste* și eșec Islamic". (22" 11/01, 5). [jihad + -ist]; *jihadiza*: vb. I. tranz. 'A declanșa jihad': „Siria și Irakul vor fi *jihadizate*". (forum.computergames.ro, 08/13). [jihad + -iza]; *jihadizare*: s.f. 'Acțiunea de a jihadiza': „Pakistanul în prologul *jihadizării*". (adevarul.ro, 11/11). [jihadiza]; *jihadizat*: adj. 'Extremist, terorist': „Individizii *jihadizați* (stiri.ro 08/13) [jihadiza]; *nikabizare*: s.f. 'Acoperire cu niqab': „*Nikabizarea* afișului". (voxeurope.eu 11/10). [nikab + -izare]; *karatist*, -ă: „Milla Jovovich e o karatistă de frunte". (AS 09/04, 21); „Marian Bătăiosu se caracterizează drept *karatist*". (G. 08/09); *protaliban* adj. 'Favorabil talibanilor'. „Anturaj *protaliban*". (Ad. 12/01, 1); *șaoarmar* s.m. 'Bucătar specializat în pregătirea shaormei'. „Fastfood angajează *șaoarmari*". (R.l. 11/ 08, 2, cf. R.lit. 45/04, 15). [șaoorma + -ar]; *șaoormerie* s.f. 'Local unde se prepară și se consumă șaoorma'. „Turul *șaoormeriilor* din București". (ProTV Mag. 43/08, 12). [șaoorma + -erie]; *shogunal*, -ă adj.: „Călătorie la curtea *shogunală*". (G. 07/08, 14). [din shogun, după regal]; *talibancă* s.f. **1.** 'Femeie musulmană înveșmântată în burqa': „Ziceai că sunt *talibancă*". (părinti.com 02/05); „Două *talibance*". (roportal.ro/discutii 07/07). **2.** 'Femeie care crede orbește într-o idee, care venerază ceva (un oraș, de pildă)': „*Talibani* și *talibance* îți spun cât de frumos e [Sibiul]". (Tribuna 05/09). **3.** (Fig.) 'Persoană extrem de insistentă'. „A mea [fetiță] e ... o *talibancă* fără seamăn. Se trezește de 3–4 ori pe noapte și cere sân". (pentrumamici.ro/forum 11/08);

b) de la nume proprii și comune cu sufixele *-ist* și *-istan*: *ghaddafist* adj. „[Politicienii] cu un trecut *ghaddafist*". (ingepo.ro 12/14); *khomeinist* adj. „Iranul *khomeinist*". (inlinedreaptă.net 07/09). [n. pr. Khomeini + -ist]; *moonist*, -ă adj. s.m.f. (Rel.) 'Adept al doctrinei religioase a lui Moon': „Afaceri de racolare a tinerilor de către *moonști*". (Sc. 11/77, 5). [n. pr. Moon n. pr. + suf. -ist]; *shaktist* s. m., adj. 'Adept al cultului zeiței Shakti (în hinduism)'. [n. pr. Shakti]; *Absurdistan*: „În *Absurdistan* totul e posibil". (ziuaveche.ro 04/15); *Românistan*, *Secuistan*: „Țara se va numi Românistan – Secuistan". (condeiulardelean.ro 03/11).

6. CONCLUZII

1. În lucrarea de față am cercetat lexeme provenite din diferite limbi orientale pe baza unui corpus alcătuit din contexte extrase din presa scrisă și on-line.

2. Sunt preponderente substantivele comune pentru care nu există un criteriu unitar de ortografiere, iar încadrarea lor în categoria genurilor gramaticale și formele cazuale sunt pur formale.

3. Cuvintele au pătruns în română prin intermediar francez sau englez și sunt folosite exclusiv cu sensurile cu care acestea circulă în presa occidentală, fără legătură cu cele pe care termenii le au în limbile de origine. Aceste lexeme au dobândit în română sensuri noi depreciative și ironice.

4. Din exemplele menționate rezultă capacitatea unora dintre termeni de a da naștere la derivate și compuse pe teren românesc.

Pentru alcătuirea inventarului lexical și verificarea sensurilor termenilor am utilizat o serie de dicționare românești și străine enumerate la sfârșitul prezentului articol.

SURSE

„22”: „22”, revistă București.
 Ad.: „Adevărul”, ziar, București.
 Ad. lit. și art.: „Adevărul literar și artistic”, ziar, București.
 Argeș Expres: „Argeș Expres”, revistă, ediția online argeșexpres.ro.
 AS: „Formula As”, revistă București.
 Av.: „Avantaje”, revistă, București.
 C.: „Curentul”, ziar București.
 C. N.: „Curierul Național”, ziar, București.
 Compact: „Compact București”, ziar distribuit gratuit în stațiile de metrou.
 Cont.: „Contemporanul”, revistă București.
 Cosmopolitan: „Cosmopolitan”, revistă București.
 Cot.: „Cotidianul”, ziar, București.
 Elle: „Elle”, revistă, București.
 Ev.: „Evenimentul”, Iași, ediție online., evenimentul.ro.
 Ev. Z.: „Evenimentul zilei”, ziar, București.
 Expres: „Expres”, revistă, București.
 Femeia: „Femeia”, revistă, București.
 Fl.: „Flacăra”, revistă, București.
 G.: „Gândul”, ziar, București.
 G.Sp.: „Gazeta Sporturilor”, revistă, București.
 Gaz. de Sud: „Gazeta de Sud”, ziar, Craiova.
 Gaz. Sp.: „Gazeta Sporturilor”, revistă, București, ediție onlie, gsp.ro.
 I.B.: „Informația Bucureștiului”, ziar, București.
 L.: „Lumea”, revistă, București.
 MF: „Madame Figaro”, revistă, ediția românească.
 Naț.: „Național”, București.
 Obs. Cult.: „Observator cultural”, ziar, București.
 Olivia: „Olivia”, revistă, București.
 Prog. TV: „Program radio-tv”, revistă, București.
 ProTV Mag.: „ProTv Magazin”, ediție online, protvmagazin.ro.
 R.I.: „România liberă”, ziar, București.

R.lit.: „România literară”, revistă, București.
 Săpt.: „Săptămâna”, revistă, București.
 Sc.: „Scânteia”, ziar, București.
 Sc.t.: „Scânteia tineretului”, ziar, București.
 The One: „The One”, revistă, ediția online, theone.ro.
 Unica: „Unica”, revistă, București.
 Z.: „Ziua”, ziar, București.

BIBLIOGRAFIE

- Aryanpur-Kashani, Abbas, Manoochehr Aryanpur-Kashani, 1983, *The Concise Persian-English Dictionary*, Teheran.
 Crowther, Jonathan (ed.), 1995, *Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English*, Oxford University Press.
 Dănilă, Elena, Andrei Dănilă, 2011, *Dicționar ilustrat de cuvinte și sensuri recente în limba română*, București, Editura Litera Internațional.
 Faramarzi, M. T., 2001, *Iranul. Ghid turistic*, traducere de Cristina Muică și Cristian Teodorescu, București, Editura Enciclopedică.
 Lazard, Gilbert, 1990, *Dictionnaire persan-français*, Teheran.
 Suci, Emil, 2009, *Influența turcă asupra limbii române*. Vol. I: *Studiu monografic*. București, Editura Academiei Române.
 Suci, Emil, 2010, *Influența turcă asupra limbii române*. Vol. II: *Dicționarul cuvintelor românești de origine turcă*. București, Editura Academiei Române.

SIGLE

- DCR³: Dimitrescu, Florica (coord.), Alexandru Ciolan, Coman Lupu, 2013, *Dicționar de cuvinte recente*, București, Editura Logos.
 DEX: *Dicționarul explicativ al limbii române*. Ediția a II-a, revăzută și adăugită. București, Editura Univers Enciclopedic Gold, 2012.
 DEXI: Dima, Eugenia (coord.), *Dicționar explicativ ilustrat al limbii române*, Chișinău, Arc & Gunivas, 2007.

INTERNATIONAL TERMS IN ROMANIAN CONTEMPORARY PRESS. ORIENTAL LEXICAL INVENTORY

(Abstract)

This paper aims to analyze the most common lexical loans from oriental languages which appear in our contemporary language. They were taken from Arabic, Turkish, Persian, Chinese, Japanese, Korean and Indian languages. This lexical inventory was studied from the semantic, grammatical and etymological points of view. These words have developed new meanings in our language, more of them ironic or negative. Their spelling is variable. Excerpts came from Romanian printed and on-line newspaper articles.

Cuvinte-cheie: împrumut, sens, ziare, limbi orientale, ortografie.

Keywords: loan, meaning, newspaper, Oriental languages, spelling.

*Institutul de Lingvistică al Academiei Române
 „Iorgu Iordan – Alexandru Rosetti”, București
 marin.rmihela@gmail.com*